

HANDREIKING OPVOEDINGS- PROBLEMEN

Deze handreiking is bedoeld als een praktische ondersteuning voor sociaal professionals en adviseurs beleid in het sociaal domein om beter samen te kunnen werken met reformatorische burgers en kerken.

Introductie – Het opvoeden van kinderen is voor reformatorische ouders een niet vrijblijvende roeping. Bij de doop van hun kind beloven ouders hun kind op te voeden ‘in de vreze des Heeren’. Dat houdt in dat het opvoedingsdoel is dat kinderen leren om zelf hun gaven te gebruiken tot eer van God en ten dienste van de samenleving (Jansen, 2005).

Ouders kunnen angstig zijn dat zij het niet goed doen: “Je hebt de verantwoordelijkheid om het kind voor God op te voeden en als je hier niet aan voldoet, kun je daar bang van worden”, zegt een ouder in De Muynck & Post (2009, p. 21).

Veel ouders van kinderen met gedragsproblemen of storend gedrag hebben opvoedvragen. Dat is voor reformatorische ouders niet anders.

Bij opvoedproblemen geven sociaal professionals met ouders vaak aandacht aan drie vragen over de onderlinge dynamiek die erdoor ontstaat:

- Wat gebeurt er bij ons kind?
- Wat roept dit op bij ons en mij?
- Tot welke onderlinge dynamiek leidt dit?

Het inzicht in de dynamiek is ook voor reformatorische ouders belangrijk. Het is daarbij goed om te kijken welke emotionele en geestelijke betekenis er voor ouders is. Daarover gaat de volgende paragraaf.

Wat je moet weten over de geestelijke dimensie van opvoedproblemen

Ouders en mensen uit de gemeenschap kunnen **gedragsproblemen of storend gedrag van kinderen ervaren als zonde tegen God. Kort gezegd is zonde het teleurstellen van God.** Dat is niet iets vrijblijvends, omdat zonden eeuwige consequenties kunnen hebben. Ouders kunnen gedragsproblemen of storend gedrag labelen als zonde. Zij zien het dan als een vorm van opstand tegen God en de mensen die over de jongeren gesteld zijn. Daarmee krijgt dit gedrag een zware lading. Moeilijk gedrag van het kind is dan niet meer alleen een probleem voor het hier en nu.

Reformatorische ouders die het gevoel hebben dat zij falen in het hoogste opvoeddoel – hun kind op te voeden in de vreze des Heeren – kunnen innerlijk worstelen met de vraag of ze alles hebben gedaan wat binnen hun mogelijkheden lag. Verder kunnen deze ouders diep verdriet hebben als hun kinderen ‘andere wegen gaan’ (= afhaken bij het geloof). Dit kan een vorm van rouw zijn. Ook de grootouders kunnen dat verdriet hebben.

Bij opvoedondersteuning van niet-reformatorische ouders vragen sociaal professionals vaak naar de **gevolgen van gedragsproblemen**: welke schade wordt erdoor veroorzaakt en is het gedrag ook nog ergens helpend voor? Voor reformatorische ouders zijn deze vragen minder nuttig. Gedrag dat ingaat tegen Gods woord is in de ogen van reformatorische ouders immers per definitie schadelijk, doordat het zondig gedrag is.

In gezinnen waar er langdurige conflicten zijn tussen ouders en kind is er vaak geen of veel **minder onderlinge verbondenheid** (meer). In huis is er dan nog weinig ‘samen’ en de hoop daarop is misschien wel verdwenen. Het herstel of het tot stand brengen van verbinding met elkaar krijgt dan prioriteit. De taak van de sociaal werker is om te werken aan hoop en vertrouwen in de onderlinge verbinding. Dit geldt voor alle ouders, niet alleen de reformatorische. Bij refo-ouders kunnen op de achtergrond wel andere factoren een rol spelen:

- Als ouders en kind verbonden zijn met elkaar is het als ouder makkelijker om ‘het waarom’ van een regel uit te leggen. **De bedoeling van een regel** is heel krachtig, maar is iets dat in reformatorische kring niet altijd gebeurt. Vaak is het idee dat kinderen gewoon moeten gehoorzamen. Ook hebben ouders lang niet altijd doorleefd wat een regel en de waarde erachter voor henzelf betekent.
- Reformatorische jongeren kunnen zich afvragen hoe hun ouders hun geloof beleven: wat betekent dat echt voor hen? Zeker als er conflicten zijn. Als ouders dat niet kunnen uitleggen, dan ondermijnt dit de kans dat een kind die regel ook zal houden.

Begeleiden van reformatorische ouders met opvoedproblemen

Het begeleiden van reformatorische gezinnen waarin opvoedproblemen spelen vraagt dezelfde methodieken en grondhouding als met niet-reformatorische ouders. Tegelijk zijn er verschillen in de benadering. Voor de methode Nieuwe Autoriteit en Verbindend Gezag is het verstandig om rekening te houden met deze verschillen:

- Als belangrijke, **niet onderhandelbare regels**, noemen reformatische ouders vaak 'het geloof' of 'naar de kerk gaan'. Deze antwoorden nodigen uit tot een vervolgesprek: 'Wat betekent het geloof voor je?', 'Wat maakt de kerkgang zo belangrijk voor jullie?' en ook 'Weet je kind dit?'
- Erkenning voor deze voor ouders niet onderhandelbare regels, biedt ruimte om ook een vraag te kunnen stellen als: 'Als jeugdhulp kunnen wij niet werken aan het geloof van uw kind. Als we het anders gaan aanvlagen – door aandacht voor jullie relatie te hebben – zou het dan kunnen dat het geloof of de kerkgang op een gegeven moment gaat bijtrekken?'
- Wat kun je doen als ouders pubergedrag zien als **opstandig gedrag tegen God**? Vanuit jouw professie kun je met de volgende acties voorbijgaan aan het theologische aspect van deze vraag:
 - Benoem dat het gedrag van hun puber voor veel gezinnen herkenbaar is. Heel veel mensen gaan tussen hun veertiende en twintigste immers wel ergens doorheen (normaliseren).
 - Hoe kun je pubergedrag of opstandig gedrag een andere duiding geven? Dat kan op verschillende manieren. Vanuit de ontwikkelingspsychologie kun je pubergedrag zichtbaar maken door met ouders een schema met ontwikkelingstaken te bespreken. Of je kunt, als meer contextueel alternatief, met ouders in gesprek gaan over hoe zij tijdens hun jeugd waren en wat hun ouders daarover te vertellen zouden hebben. Het is ook mogelijk om aan te sluiten op het Bijbelse scheppingsverhaal waarin vrij vertaald staat dat kinderen zich losmaken van hun ouders en een eigen weg gaan zoeken. Tijdens dat proces gaat ook de verantwoordelijkheid over van de ouders naar het kind, zeker naar mate het kind opgroeit.
- Als ouders het gedrag van hun kind blijven afwijzen is het misschien goed het **thema 'genade'** met ouders te bespreken. Dit kan ook als je de taal van ouders niet spreekt. Je kunt dan uitleggen dat je niet alle christelijke begrippen even goed kent. Vervolgens kun je ouders uitnodigen om te vertellen wat genade is en wat dit voor hen betekent. En hoe zij dat zien in relatie tot hun kind. Als je meer bekend bent met de taal kun je het thema genade ook 'ontschuldigen' introduceren: 'Niemand, ook een gelovige niet, kan aan alle regels en wetten voldoen. Daarom is er ook genade. Hoe zou dat zijn voor jouw kind?' Of: 'Hoe zou het zijn als je met een bril van genade op zou kijken naar je kind? Hij heeft het in deze wereld ook maar te rooien en dat valt ook niet mee. Hij zit in twee werelden en wordt misschien wel verscheurd door allerlei gedachtes.' Een alternatief voor het woord genade kan het woord geduld zijn. Nadenken over het geduld van God met mensen kan ouders inspireren ook geduldig te zijn met hun kinderen.

Praktijkdilemma

In het gesprek over de dochter van 17 die verkering heeft met een niet reformatorische jongen zegt vader dat dit een probleem is. Want wat als ze denken dat ze kunnen trouwen? Vader is oprecht ook verdrietig, dit was niet hoe hij het voor zich had gezien. Dit is toch geen gehoorzaamheid aan God?

- Soms maken ouders vanuit de Bijbel, hun cultuur en context opvoedkundige keuzes, waarover je als professional anders kunt denken. Hoe kun je dan blijven zien dat ouders het goede willen doen? Een metapositie innemen kan hierbij helpen: kijken naar het doel van de keuzes van de ouders. Wat zien zij als het beste voor hun kind? Waarom doen zij wat zij doen? Hoe kunnen ouders het doel bereiken?
- **Kinderen los gaan laten** is een belangrijk gespreksthema met ouders. Het los moeten laten van kinderen kan bij ouders tot **verdriet en soms rouw** leiden. Voor veel ouders geldt namelijk dat zij voor hun kind een toekomst zagen die past bij hun eigen geloof en bij de doopbelofte die zij hebben gedaan. Als die toekomst anders lijkt te worden, dan mag verdriet en rouw er ook zijn. Vanuit Verbindend Gezag kun je dan zeggen dat een ouder zijn invloed zo goed mogelijk gebruikt (heeft) en kun je vragen of hij al het andere in de handen van God kan leggen.
- **Als ouders voelen dat zij tekortschoten**, dan is het zinvol om dit met hen te onderzoeken: wat betekent het voor hen dat zij tekort zijn geschoten? En gaat het hierbij om de uitkomst of ook over de intenties in de opvoeding? Verder kun je met ouders bespreken wat vergeving door God betekent. Een vertrekpunt hiervoor kan zijn dat je constateert dat je als mens niet alles onder controle hebt, laat staan het gedrag van andere mensen – zoals kinderen. Dit wordt in de reformatorische traditie ook wel ‘gebrokenheid’ genoemd. Wat betekent het begrip ‘genade’ vanuit dat gegeven voor ouders? Ten slotte kun je met ouders onderzoeken wat toch al een beetje gelukt is in de opvoeding?
- Reformatorische ouders kunnen **overbeschermend** zijn naar hun kinderen. Ze laten dan geen ruimte voor hun kind om iets uit te proberen. Angst dat kinderen door zullen slaan in hun gedrag kan daarin een rol spelen. Ook kan de belofte van ouders bij de doop een rol spelen, namelijk dat zij hun kinderen naar vermogen (laten) onderwijzen in het christelijk geloof. In zulke situaties kun je expliciet vragen: “Hoe ziet de vreze des Heeren er voor jullie uit? Welke ideeën hebben jullie daarbij?”
- Benadruk expliciet dat in de verhouding tussen ouders en kind er sprake is van regels én van een relatie, waarbij beide aspecten belangrijk zijn.
- Zoek met ouders naar positieve uitzonderingen wat betreft de verbinding met hun kind: ‘Waar heb je nog wel verbinding met je kind?’ of ‘Wanneer had je voor het laatst verbinding?’
- Voor reformatorische ouders kan het de vraag zijn hoe zij hun gezag behouden en zich tegelijk verbinden met hun kind en zich verdiepen in zijn belevingswereld.

- Ouders willen hun kind laten voelen dat hij of zij belangrijk voor hen is. En dat de onderlinge relatie ook belangrijk voor de ouders is. Specifiek voor reformatorische ouders op de Biblebelt kunnen de volgende acties ouders hierbij helpen:
 - Zoek een klus als vader en zoon, of moeder en dochter, om samen te kunnen doen. Samen aan het werk is voor vader en zoon zo'n manier om te werken aan onderlinge verbinding.
 - Geef complimenten. Reformatorische ouders zijn het niet altijd gewend om hun kind te complimenteren. Soms omdat gehoorzaamheid als norm wordt gezien, soms omdat ouders dat vanuit eigen opvoeding niet kennen.
 - Geef het kind als ouders letterlijk de boodschap: 'Wij willen heel graag dat je weer deelneemt aan het ons gezin, je hoort erbij. We willen je erbij.'

Vanuit **het intergenerationele perspectief** kan het nodig zijn om met ouders te kijken naar eigen geloofs-, levens- en gezinskeuzes. Deze kunnen namelijk op gespannen voet staan met loyaal blijven aan familie, kerk en sociaal netwerk, omdat andere keuzes onderlinge spanningen kunnen geven. Voor reformatorische ouders kunnen er – bij de verkenning van de eigen geschiedenis en gezin van herkomst – andere thema's spelen dan voor niet reformatorische ouders.

Een autoritaire opvoedingsstijl komt vaker voor bij reformatorische ouders. Ouders zetten de lijnen uit en het kind dient daarnaar te luisteren. Deze stijl komt duidelijkheid en structuur ten goede, maar voor warmte, inspraak en uitleg is er minder plek. Als ouders veel botsen met hun kind, dan kan een andere aanpak een andere uitkomst geven. Een autoritatieve opvoedstijl staat voor regels én uitleg daarover: waarom zijn de regels zoals ze zijn, wat is het belang van de regel voor de ouder? Ook laat deze stijl ruimte voor het oog hebben voor de behoefte van het kind, daar erkenning voor geven en daar zo mogelijk rekening mee houden. Naast de genoemde educatie aan ouders over ontwikkelingstaken en het bespreken van de invloed van eigen opvoeding, kan ook **voorlichting over opvoedstijlen** helpend zijn. Omdat dit ouders de keuze kan geven een eigen richting in de opvoeding in te slaan.

Tenslotte is het bij uithuisplaatsingen en dagbehandeling nodig om de sociale kaart van de christelijke jeugdzorg te kennen. Een instelling die aansluit bij de reformatorische identiteit sluit vaak eerder aan bij de behoeften van het gezin. Dit maakt acceptatie makkelijker.